ЯНКОВ А.В.
(*Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний ін-т*)

СИНОНІМІЧНО-АНТОНІМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ (СПЛ) В АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Матеріалом цього дослідження слугують біля 400 синонімів та 200 антонімів із загальної кількості 10454 соціально-політичних неологізмів, відібраних з американської періодики, насамперед журналів *Newsweek* та *U.S.News & World Report* і різноманітних лексикографічних джерел, включаючи рубрику *Among the New Words* з лінгвістичного журналу *American Speech.*

Передусім слід дати визначення і наше розуміння синонімів в контексті названої теми. Це пояснюється тим, що окремі лінгвісти, такі як Л.Урдант, В.О.Звегінцев, Г.О.Винокур, Л.Блумфілд взагалі заперечували явище синонімії. Лоренс Урданг з цього приводу говорить так: “People who study language professionally agree that there is no such thing as an ideal synonym, for it is virtually impossible to find two words or phrases that are identical in denotation (meaning), connotation, frequency, familiarity, and appropriateness” [17:VI]. Дещо інше бачення синонімів ми знаходимо в американського вченого Стівена Пінкера, котрий стверджує, що “Though most common words have many meanings, few meanings have more than one word. That is homonyms are plentiful, synonyms rare. (Virtually all supposed synonyms have some difference in meaning, however small.) [13:156-157]. Менш категоричним у визначенні синонімів є відомий англійський укладач словників Мак Артур, який вважає, що “a synonym is a word that shares the same denotation with another word” [14:1014].

Дійсно, явище синонімії надто багатогранне, щоб можна було обмежитись одним визначенням. Полісемантичність слів, характер контексту, відмінність семантичних якостей синонімів у мові та мовленні – все це створює додаткові труднощі вичерпного визначення синонімів. Вслід за М.О.Мороховським, ми розглядаємо синонімічні утворення поміж нової суспільно-політичної лексики (далі СПЛ) в американському варіанті англійської мови як **синоніми-замінники** та **синоніми-уточнювачі**. Перші – є словами, які “вживаються для найменування вже згаданого предмета, явища, дії, і котрі доповнюють характеристику даного предмета у якомусь новому аспекті” [7:185]. Другі – є словами, які “використовуються з метою найповнішої характеристики предмета, тому що кожний синонім виражає якийсь новий відтінок значення” [7:186]. На наш погляд, до синонімів-замінників відносяться переважно метафори та метоніми, які трапляються досить часто в суспільно-політичних текстах. Обмежимося тільки одним поняттям - *бідний,* для відображення якого використовується розмаїття слів типу: low-income people, people below the poverty line, тобто *соціально незахищені верстви населення.* Синонімами-замінниками є, приміром, нові слова і словосполучення: **miniwars, brushfire wars** “small wars which, like brushfires, flare up and then die down again quickly “, **cardboard city** “the cardboard box ‘homes’ that are used as shelter by the homeless”[1]; **bright collar** “young, well educated, and professional, especially when associated with computer field”, **cocktail diplomacy** “verbal persuasion and discussion rather than warfare, terrorism, or other forceful tactics of international political procedure”[12].

Синоніми-уточнювачі теж складають значну частину нової СПЛ. До таких відносяться слова типу: **pryzhok –** “a crossing from one to another; transference; leap”[2], **native –** “of or denoting a specified indigenous people in contrast to a more recent immigrant and/or colonizing population (typically of European origine) [15]. Зауважимо, що уточненням до першого прикладу є імплікативний натяк на етимологічне співвідношення цього слова з російським “прыжок“, що неодмінно веде до розвитку його додаткового конотативного значення. В іншому ж прикладі також вгадується

набуте в суспільно-політичному контексті значення, котре відрізняється від денотативного значення цього слова. У контексті це виглядає так *"Aotearoan Maoris, Australian Aborigines, and Torres Strait islanders joined **native** Hawaiians and the First Nation Peoples of Canada and the United States to discuss the preservation and nature of indigenous cultures"* [Church Times, Oct. 13, 1995, p. 2].

До цієї класифікації ми додаємо ще один різновид синонімів, який виокремлюється власне поміж нової СПЛ - це одночасні синоніми, котрі з'явились в один і той же період часу - синхронно, напр.: **to exfiltrate, to de-escalate, to wind-down; poverty level, poverty line; Delaney amendment, Delaney cause** та ін.

Наше розуміння синонімів в такому ключі поміж нової СПЛ не перечить думці Е.М. Мєднікової, яка вважає, що синоніми є своєрідною заміною (субституцією), за якою зберігається предметно-логічний зміст усього словосполучення (не змінюється його номінація, його референтна співвідносність). Крім цього, синоніми є такими членами одного ряду поміж лексичного набору, які підпорядковуються спільним заномірностям лексичного поєднання в даній мові, і які якщо перейти від мови до мовлення , внаслідок семантичної близькості можуть правильно вживатися лише за умови точного знання їх відмінних семантичних відтінків і стилістичних особливостей [5:80]. Цілком очевидно, що як синоніми-замінники, так і синоніми-уточнювачі є виразниками процесу зближення нової СПЛ з існуючими у мові та мовленні словами для віддзеркалення конкретних суспільно-політичних денотатів. Таке зближення спостерігається не тільки на рівні словосполучень, але і в уподібненні значень префіксів. Семний аналіз показує, що в новій СПЛ з префіксами anti-, de-, non-, un-, counter-, dys- (dis-) виділяються однакові семи, а саме *заперечення, спрямованості проти чогось.* У цьому випадку можна спостерігати певний ступінь синонімії префіксів. Водночас, нова СПЛ з названими префіксами є антонімами до існуючих у мові слів. Розглянемо для прикладу новоутворення **anti-Maastrichtian**, яке доповнило низку нових слів, пов'язаних із так званим "Maastricht Treaty": Maastricht-friendly, Maastricht-minus, Maastricht-weary, Maastricht-2**,** або неологізм **decommunization,** який органічно доповнює ряд слів з префіксом de- : decommunize, decommunized і означає "the process of removing the communist basis from a country (especially one in Eastern Europe) or its institutions or economy; loosely democratization" [15]. Щоправда, іноді новоутворення, до якого приєднується префікс anti-, не набуває статусу загальновживаного слова хоч воно і не порушує словотвірні канони. Такі слова залишаються лише потенційно можливими, однак за певних обставин в майбутньому вони можуть доповнити синонімічно-антонімічні ряди новоутворень. В цьому контексті американський лінгвіст Стівен Пінкер наводить достатньо яскравий приклад у книзі "The Language Instinct": "*When Ronald Reagan proposed Strategic Defense Initiative, popularly known as Star Wars, he imagined a future in which an incoming Soviet missile would be shot down by **an anti-missile missile.** But critics pointed out that the Soviet Union could counterattack with an **anti-anti-missile-missile missile.** No problem, said his MIT-educated engineers: we'll just build an **anti-anti-anti-missile-missile-missile missile.** These high-tech weapons need a high-tech grammar…"* [13:130].

Як відомо, структура слова не обмежує значення слова. Структура здебільшого полісемантична, вона в певних контекстах втрачає свою смисло-розрізняючу функцію. Функціонуючи в мовленні, слова отримують такий додатковий смисл, який не виводиться лише із структури слова. І все ж тільки структура є обов'язковою умовою у встановленні значення слова, тому що додаткові конототивні значення лексем, які реалізуються в контексті, є лише доповненням до основної, загальновживаної, денотативної семантики нової СПЛ.

У новоутвореннях з префіксом over- значення цього префікса в якійсь мірі співпадає зі значенням префіксів hyper-, super-, -up, тобто *понад щось; більше чогось.* Порівняймо, наприклад, значення over- в слові **overexploitation** – "the exploiting of a

natural resource beyond the level of natural replenishment" [11]; *"improved international cooperation should limit* ***overexploitation*** *of important stocks…*[New Scientist, Dec., 3, 1970, p. 374] та значення hyper- в слові **hyperinflation** *"A country (Poland) once plagued by* ***hyperinflation*** *and food shortages has reduced inflation to 1.1 percent and regularly produces food surpluses. "* [Newsweek, Nov. 25, 2002, p. 43]. На відміну від слова **overexploitation** новоутворення **superexploitation** означає *надмірна експлуатація чиєїсь праці.* Префікси super- і up- доповнюють ряд нових слів з префіксами over- та hyper-.

Подібне явище синонімії помітне й у новій СПЛ з префіксами uni- та trans-, наприклад **unisexual, transsexual.** Значення префікса uni- *об'єднання в єдине ціле* співпадає із значенням префікса trans-.

Деякі нові слова з компонентом mini- з'явились як синоніми до слів з компонентом micro-, наприклад **minirecession, microinstability.** Принагідно зауважимо, що до сих пір поміж лінгвістів немає одностайної думки стосовно статусу названих компонентів. Їх називають не тільки префіксами, компонентами, але і радиксоїдами [9], препозитивними елементами-радиксоїдами, префіксальними номінаторами [6]. У словнику К. Барнхарта знаходимо визначення нового слова **ministate:** "a very small country, especially one of the recently established independent small states of Africa or Asia. Also called **microstate" [**11]. Неологізми **miniwar, brushfire war** є антонімами до слів **megadestruction, megadeath** за умови складання значень їхніх двох складових частин. Проте, ці ж самі слова можна вважати асоціативними синонімами, якщо виходити із значень їхніх основ (повнозначних слів war, destruction, death).

Розглядаючи питання продуктивності афіксів в процесі утворення нової СПЛ, ми однак, враховуємо думку провідних мовознавців про те, що існує тенденція перебільшувати, навіть абсолютизувати її роль в словотворі, тому що "значна частина інновацій виникає не стільки завдяки абстрактній моделі, скільки за зразком конкретного слова, тобто за аналогією. … роль аналогії полягає не тільки в поповненні словникового складу новими одиницями, але й у виникненні та формуванні нових словотвірних елементів і моделей" [3: 99, 100]. Загалом, думка про те, що "ознаками входження неологізмів у мову слід вважати їх "рекурентність", здатність відтворення поза межами первісного контексту та особливо здатність брати участь у семантичних і словотворчих процесах [3: 14] є небезпідставною. Можна впевнено вважати, що такі нові слова, як **privilegentsia, refusenik, Eurobabble, tycoonography, youthocracy, obscuranto, nuclear autumn** і сотні інших утворені відповідно за аналогією з intelligentsia, peacenik, psychobabble, biography, democracy, Esperanto, nuclear winter. Такої ж думки дотримується і український мовознавець М.І. Мостовий, який стверджує, що " …одним із джерел утворення синонімії є тривалий процес семантичної аналогії" [8:118]. Однак, розмаїття подібних прикладів не стільки заперечує значення продуктивності та активності окремих словотворчих компонентів і структурно-семантичних моделей, скільки свідчить про невичерпні можливості внутрішньомовних механізмів словотворення для забезпечення об'єктивного і суб'єктивного віддзеркалення позамовних явищ, процесів та їхньої якісної характеристики.

Вивчення типів синонімів, які з'явились у новій СПЛ американського варіанту англійської мови показує, що виокремлюються синоніми-запозичення, котрі хоч і є новою номінацією, але поняття, які вони відбивають, могли б успішно бути передані існуючими в мові словами, наприклад **dazibao** (wallposter), **bidonville**(shanty town), **Innigkei**t (sincerity), **zaitech** (financial engineering), **intifada** (uprising by Palestinians), **haut ton** (high society). Але в такому випадку реципієнт інформації був би позбавлений можливості глибшого пізнання суті відображуваного явища. Досить важко догадатися без додаткових пояснень, що **zaitech** є "Complex financial management, particularly as involving investment in financial markets by a company as a means of supplementing the earnings which it receives from its principal operations" [15]. Детальніше пояснення цього

слова знаходимо у словнику: "*Zaitech* began to appear in Western sources … as the expanding Japanese economy led to encreasing involvement by Japanese business in Western money markets." [15].

Фразеологічні одиниці як і їхні модифікації теж становлять один із типів нових слів-синонімів. Такими є, наприклад, новоутворення типу: **family jewels** (skeletons in the closet), **frog hair** (money for use in political campaigns), **valley of the dolls** (dependence on drugs), **black-bag job** (to obtain information), **brown bag** (b.y.o.b.; bring your own booze), **white bread** (bourgeois; the North American white middle classes). Із словника взнаємо, що "*white bread* has been used… to designate what is seen as characteristic of North American white middle class society; the term is now likely to be used to indicate what is strait-laced, conventional, and generally lacking in individuality" [15].

Неосемантизми – нові переносні значення слів є також одним із типів синонімів. До них відносяться слова **skell** (homeless person), **ageful** (old), **crack** (cocaine), **plastic** (money), **hat** (bribe; illicit bonus), **North** (advanced countries), **bread** (money), **deck** (a policeman), **sleeper** (secret agent), **dehiring** (outplacement). Розглянемо для прикладу визначення слова **tiger:** "A colloquial term, originally a nickname, for any of more successful smaller economies of East Asia, especially those of Hong Kong, Singapore, Taiwan, and South Korea"[The Oxford Dictionary of New Words] або **laundry** "a place, usually in a foreign country, where money from an illegal source is laundered" [11].

Отже, як бачимо, синонімічні ряди поповнюються за рахунок різноманітних джерел, які зберігаються у тому внутрішньому мовно-мовленнєвому резерві, котрий вважається нами лексико-семантичним механізмом формування нової СПЛ.

Вивчення нових слів-антонімів суспільно-політичного змісту дає підстави стверджувати, що переважна більшість таких утворень є кореневими. "Оскільки протиставлення значення криється в корені самого слова, такі антоніми називаються кореневими" [8:123]. Так, наприклад, прикметник **dirty** в суспільно-політичних текстах використовується в значеннях "нечесний": **dirty pool – "**unfair or dishonest conduct**"** [11], "шахрайський, підбурюючий": **dirty trcks** та утворений від цього словосполучення похідний неологізм **dirty trickster – "**underhanded actions or activity by government agents or political hirelings, designed to disrupt or subvert the machinery of an electoral campaign, a political convention, an established government, etc." [11], "терористичний, підривний": **dirty war –** "the use of terrorism, death squads, or other unorthodox means of waging war" [11]та ряд інших значень у таких словосполученнях як **dirty bomb, dirty dancing,** синонімом останнього є новоутворення **touch dancing.** Мірою протиставлення є протилежне слово, котре "має якийсь семантичний обсяг, що від биває часові, дійові, якісні та інші характеристики" [8:123]. Таким словом є **clean**, тим більше, що у суспільно-політичному контексті воно теж набуло додаткових конототивних значень, наприклад *"…only one-tenth of heroine addicts are ever completely **clean** again"* [Times, March 13, 1990]. Це від кореня clean походить і сумнозвісне новоутворення **cleansing,** котре є прикладом детермінологізації, оскільки запозичене з медичної термінології у новому значенні і має такий зміст: "The purging of undesired social or ethnic groups from a geographical area"[15]. На думку укладачів вказаного словника (Elizabeth Knowles і Julia Elliot), це слово є перекладом з німецького die Reinigung *f,* або ж з сербсько-хорватського čiščenje [15]. Цікаво, що з цим словом утворені і такі стійкі словосполучення як **social cleansing, ethnic cleansing.** У контексті знаходимо конкретніше визначення нового словосполучення **social cleansing**: *"In growing numbers, the unemployed*

*and homeless, thieves, street children, tramp, prostitutes and homosexuals are being murdered by the police and hired death squads. Colombians call it 'social cleansing' … Amnesty puts the numbers killed by **social cleansing** in the thousands"*[Independent on Sunday", Jan. 30, 1994, p. 15]. Назвемо ще ряд кореневих слів-антонімів: **irenology -**

polemology, soft liner - hard liner, white market – black market, retail politics – wholesale politics, baby buster – baby boomer, thin cat – fat cat.

Окрему групу антонімів складають слова, які набувають якості протиставлення за допомогою префіксів, наприклад **intravehicular – extravehicular, dysergy – synergy, dystopian – utopian, dystrophication – entrophication, dysfunction – function, subsonic – supersonic, irrelevance – relevance, unacceptable – acceptable, uncorrectable – correctable, unliberated – liberated.** Такі антоніми називаються афіксальними. До них належать "слова, що набувають антонімічного значення морфологічними засобами" [8:123]. Уважно розглянувши тлумачення значень вказаних новоутворень у словниках і контекстах, ми погодилися з думкою М.І. Мостового про те, що заперечний афікс "значно ефективніший, ніж проста заперечна частка" [8:.124]. Співставимо, наприклад два слова unliberated та not liberated. Немає сумніву, що not liberated має узагальнене, надто широке значення, а unliberated – конкретніше, точніше. У словнику читаємо: **"unliberated** *adj.* submitting to a passive or secondary role in society" [11]. На підтвердження цієї думки наведемо приклади з іншими префіксами. Значення нового слова **dystrophication,** приміром**,** важко встановити без словникової дефініції, в якій стверджується, що **dystrophication** це "the pollution of streams, lakes, etc., by domestic and industrial wastes and run off from fertilized agricultural areas" [11]. І слово **dysergy** теж стає зрозумілим у його суспільно-політичному аспекті тільки завдяки словниковій статті, в якій ми читаємо: **dysergy** *n* (in business) the tendency of the two individual organizations to be less successful, efficient, etc. when joined together than either of them had been on its own" [2].

Кореневі антоніми суспільно-політичного змісту можна розглядати і в дещо іншому ракурсі. Так, наприклад, з лінгвістичної точки зору словосполучення **Crow Jim** є переміщенням компонентів терміна Jim Crowism – "джімкроуізм". Відбувається своєрідна семантична інверсія. Одночасно з чисто зовнішнім переміщенням у словосполученні **Crow Jim** має місце і внутрішньо-семантичний зсув, що спричиняє утворення словосполучень антонімів, наприклад **down-market – up-market, light rail – heavy rail, power down – power up, vertical divestiture – horizontal divestiture, less developed country – more developed country, hard porn – soft porn.** Так чи інакше, проте цілком очевидно, що виникнення подібних антонімів поміж нової СПЛ є аргументом того, що як словосполучення, так і окремі фразеологічні одиниці можуть бути включені в лексичну систему американського варіанта англійської мови на основі складних відношень синонімії, антонімії та омонімії.

Література

Грин Дж. Словарь новых слов. – М.: Вече Персей, 1996. – 339 с. *Зацний Ю.А.* Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. - Запоріжжя: Запорізький держ. ун-т, 1998. – 431 с. *Зацний Ю.А.* Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. – Львів: ПАІС. 2007. – 228 с. *Медникова Э.М.* Значение слова и методы его описания. – М. : Высш. шк., 1974. – 202 с. *Миголинець* О.І. Функціонально-стильові характеристики префіксальної номінації в сучасній англійській мові 2004 года. Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / О.І. Миголинець; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2004. – 20 с. *Мороховский* А.Н., Воробьёва О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. Стилістика английского язика. – К.: Вища школа, 1984. – 248 с. *Мостовий* М.І. Лексикологія англійської мови. Харків, Основа. 1993. – 256 с. *Полюжин* М.М. Функціональний і когніктивний аспекти англійського словотворення: Монографія/М.М.Полюжин. - Ужгород: Закарпаття, 1999. - 240 с. *Эйто* Дж. Словарь новых слов английского языка. – М.: Рус. Яз. 1990. – 425 с. *Ayto* J. A Century of New Words. Oxford University Press Inc., New York. 2007.- 250 p. *Barnhart* R. K. The Third Barnhart Dictionary of New English. The H.W.Wilson Company. – 1990. – 565 p. *Neo-Words*. A Dictionary of the Newest and Most Unusual Words of Our Times. [by David K. Barnhart]. Macmillan Publishing Company. N.Y. 1990. – 87 p. *Pinker* S. The Language Instinct. Harper Perennial. N.Y. 1995. – 494 p. The *Oxford Companion to the English Language*. Oxford. New York. Oxford University Press. 1992.- 1184 p. *The Oxford Dictionary of New Words*, edited by Elizabeth Knowles with Julia Elliot. Oxford University Press. 1997. – 357 p. *Safire* W. On Language. Times Books. New York. 1980. – 331 p. *Urdang* L. The Oxford Thesaurus. Clarendon Press. Oxford. 1991. - 1042 p.